САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 110 (7907). ☆ 1995 сыл балаҕан ыйын 16 күнэ. ☆ Субуота ☆ Сыаната—441 солкуобай.

Нолуоктар, төлөбүрдэр

ЫРААС ИҺИН ТӨЛҮӨХХЭ НААДА

Билигин Дьокуускайга чааһынай дьиэлээх дьон уонна киин куорат сиригэр-уотугар баар предприятиелар, учреждениелар куораты ыраастааһын иһин нолуок төлүөхтэрэ. Куорат Мунньаҕын IV сессията итинник быһаарыыны ылла.

Бас билии көрүҥүттэн тутулуга суох юридическай бырааптаах тэриллиилэр квартал ахсын куорат бюджетыгар сыллааҕы туһаныы фондатын 0,5 бырыһыанын киллэриэхтэрэ. Ити төлөбүртэн бюджеттан үбүлэнэр тэриллиилэр уонна учреждениелар босхолоноллор.

Дьиэни бас билээччилэр нолуогу балаҕан ыйын 15 күнүн уонна сэтинньи 15 күнүн иннинэ икки болдьоххо тэҥҥинэн төлүөхтээхтэр. Төлөбүр сокуонунан көрүллүбүт ыйдааҕы биир орто хамнас кээмэйинээн олохтонор.

СИА.

ДЬАҺАЛТАЛАР ТҮБҮКТЭРЭ

ТӨРӨӨБҮТ ТҮӨЛБЭҔЭ ТӨННӨН

Кииллэр—Кыҥдал уонна Бэрэ—майгылаһар өрүттэрэ элбэх. Кырыы учаастактары сайыннарыы программатыгар киллэриллэн дьэ чэчирээх курдук буолан истэхтэринэ, олох уларыйан үлэ уостан, симэлийэн хаалбыта. Билигин кииллэргэ эмиэ саҕалыы сайдар саҕахтар үүннүлэр курдук. Бу сырыыга ол бу программата суох, дьон бэйэтин үтүө баҕаларынан төрөөбүт-үөскээбит түөлбэлэригэр төннүүлэринэн.

БЭРЭҔЭ

Бэрэ Сылаҥ нэһилиэгин киинэттэн көстөө тахсалаах сиргэ баар, чөҥөрө чүөмпэлэрдээх, олус кэрэ айылҕалаах сир. Манна 30-ча ыал олорор, өссө 7 саҥа дьиэ тутуллар. Уһуйааннаах, оскуолалаах. Биэс баһынай хаһаайыстыбата үлэлиир, олорго 180-тан тахса ынах сүөһү, элбэх сибиинньэ, сылгы иитиллэн турар.

Нэһилиэк дьаһалтата бары учаастактары тилийэ сүүрэн, оттон кииллэр бу нэһилиэккэ үһүөлэр, үлэни үмүрү тутпата биллэр. Ол иһин учаастактарга олорон салайар баһылыктар анаммыттара. Бэрэҕэ бэйэлэрин уоллара, мелиоратор үөрэхтээх П. П. Макаров үлэлиир.

Хайа баҕарар киһи үлэни-хамнаһы бэйэтин билиитигэр, дьоҕуругар сөп түбэһиннэрэн саҕалыыр, онто табыллыыныгына, дьон-сэргэ өйөөтөҕүнэ, тирэх ылан, саҥаата күүһүрэн салгыы үлэлиир. Петр Петрович, улууска нүөлсүтэр систиэмэ бөдөҥ тардыбыт анал үөрэхтээх киһи, Бэрэ ыалларыгар нүөлтэн турбанан ууну тиэргэннэригэр киллэрэн биэрдэ. Бастаан утаа күөл баар буоллун кэнниэ эмиэ туохпутуй диэх курдук саныыбыттара. Кэлин күүстээх үлэ кэнниттэн тиэргэнигэр сиэттэлэн кэлбит бэлэм ууну туһаныы үчүгэйин өйдөөбүттэрэ, сатабыллаах өртүлэрэ өссө салгыы оҥоруоттарыгар тиийэ турба тардыбыттара.

—Хаанньык үбүнэн-харчынан итиччэлээҕи оҥордугут?—диэн баһылыктан тоокколоһобун.

—Босхо кэриэтэ,—диир киһим уонна күлэр. Кистэлэҥэ манныкэ эбит. Совхозтар баар эрдэхтэринэ, «СИГМА» нүөлсүтэр систиэмэ бөҕө холуһаларга, баайыналарга тардыллыбыта. Үрэллии кэмигэр ким да ону эппиэтинэһигэр ылбакка, тиэх ыһыллан хаалбыта, биирдиилээн дьон 10-нуу, 20-лии миэтэр уһуннаах турбалары, араас чаастарын тоноон илдьэ барбыттара. Ону баһылык тутуу быллыһыан тобохтору хомуйсубута, түмүгэр бэрэлэр ууну дьиэлэригэр киллэрбиттэрэ.

—Уу баар буоллаҕына, сүөһүну-аһы иитиэххэ, оҕуруоту олордуохха сөп. Ону сэргэ иһигэр туалеттаах, ванналаах киһилии, үчүгэй дьиэлэри туттарга эмиэ кыах үөскүүр,—диир Петр Петрович. Саха сүүстэ иститтэҕэр биирдэ көрбүт ордук диэччи. Чахчыта да, оннук. Хаһан эрэ кинигэҕэ, телевизорга көстөр кинини сирдэргэ, омук дойдуларыгар манныкк үчүгэй баар диэтэхтэринэ, тута сөбөөт, умнабыт, оттон таһараа ыалбыт туох эмит үчүгэйи оҥорбут буоллаҕына, бэйэбитигэр ол эмиэ баар буола охсуон баҕабыт күүһүрэр.

Ол иһин Петр Петрович итинник дьиэҕи бэйэтигэр туттан дьону көҕүлээрэ ессуда көрдөспүтүн капитальнай тутуу управлениета көҥүллээбэтэх. Билигин дьиэтэ-уота Чурапчыга баар. Сокуоҥҥа толору сөп түбэспэтэрин да иһин, үчүгэй дьыалаҕа көмөлөһөр дьыаны буолуо суох этэ.

Ыһыахтыыр сир оҥостуутун саҕалаабыттар. Баһылык: «Сыл ахсын ыһыахха чэчир анньааны хатыҥ бөрөөнү көрдэбит. Ону тохтотоору ыһыахтыыр сиргэ хатыҥнары олордуохпутун баҕарабыт»,—диэбит баҕата олоххо киирэрэ буоллар (нэһилиэнньэ баҕардаҕына, туруннаҕына, дьиэгэр, кыаллар суол), аны уонча сылынан бэрэлэр ыһыахтыыр түһүлгэлэригэр хатыҥ чараҥ суугунуу ылыа этэ.

—Кэлин оҕолоро улааттахтарына, төрөөнүттэр синбиир оскуолалаах сир диэки тардыһарга күһэллиэхтэрэ. Оноҕ биһиэхэ оскуола боппуруоһа быһаарыллара буоллар. Арааһа, пансионакка төннөрбүт ордук буолуо. Суол, транспорт боппуруоһа олус ыарахан. Бөдүөлэспитигэр биир массыына, трактор суох, оттон нэһилиэнньэ нааданыйара үгүс буоллаҕа. Үлэлээх буолуу боппуруоһа син-биир туруоҕа, ону эрдэттэн хайыы аннньан ойоҕос производствоны сайыннарыы туһунан эмиэ толкуйдуохха наада,—Петр Петрович көрдөххө наҕыл, холку курдугун иһин, дьонун-сэргэтин иннинэ олохторун кыһалҕата суох оҥорор туһунан мэлдьи мэйиитигэр тута, буһара сылдьар эбит. Нэһилиэнньэни саласыы киһи ахсын бэриллибэт дьоҕур, сатаабат, кыайбат да түгэн үгүс буолуо, онпук кэмҥэ олохтоохтор бэйэлэрэ сүбэ-ама буолаллара, көмөҕө кэлэллэрэ кыайыыга, ситиһиигэ тиэрдиэн сөп.

КЫНДАЛГА

Манна баһылыгынан эмиэ бэйэлэрин олохтоох кыыстара (билигин бэйэтэ эбээ буолан олорор), бухгалтер идэлээх А. Е. Колесова үлэлиир. Уол оҕо хаһан баҕарар биһигин ыйаабыт сиригэр төннөр диэллэр. Чахчы буолуо. Ити бэргэн өс хоһоона бу сырыыга кэрэ сэбэрэлээх, наамыы-холку бэйэлээх Александра Егоровнаҕа оруобуна сөп түбэһэр. Киин төрөөбүт түөлбэтигэр кэлэ сатаабыта ыраатта, соҕотоҕун, дьиэтин-уотун хаалларан кэлэн нэһилиэккэ сэбиэттээбитэ. Билигин Кыҥдалга кини биирдэ төрөөбүттэрэ, дьиэ кэргэнэ бүтүннүү кэһэн кэлэн үлэлии олороллор. Уруккута оройуон чулуу шофера Егор Егорович Попов «Сулус» баһынай хаһаайыстыбатын тэрийбит. Кэргэнэ Мария Ефимовна, эмиэ уруккута оройуон биир бастыҥ волейболиһа, оҕо сааһын ытааччыта, билигин баай эстээх-үөллээх маҕаһыыны бас билэр, бырааттара үрдүк үөрэхтээх уруһуй учуутала Константин Егорович олохтоох оскуола-садка сэбиэдиссэйдиир.

Поповтар, Колесовтар бары да үлэлииргэ, бэйэлэрин олорор төрүт сирдэрин тупсарарга баҕалаах дьон. Саас оскуола-садка саҥа дулҕуус оҥорбуттар, үрдүттэн буорра саккырыы турар куукунаҕа өрөмүөн ыыппыттар. Ыһыахтыыр сирдэрин туһунан этэ да барбаккын: үс мас бүтэй күрүөлээх, сэргэлэрин төгүрүттүллүбүт ыраас, киһи эрэ кута-сүрэ тохтуох сирэ. Күрүөтүн Юрий Семенович Томилин уонна Егор Максимович Дурачов диэн олохтоохтор оҥорбуттар, сэргэлэри Колесовтар аҕалара, норуот маастара Ким Конфеевич уола эмиэ дэгиттэр уус Конфейдыын чочуйан туруорбуттар. Убаһа баайар, салама ыйыыр сыһа бырыта сиэри-туому тутуһуллан оҥоһуллубут. Манна күнү көрсөллөр эбит.

Поповтар аҕалара, дьиҥнээ-сэргэҕэ биллэринэн, Ахчыыл уола Дьөгүөр бу Кыҥдалга төрөөн, олорон ааспыт, ааттаах булчут, уус эбитэ үһү. Быйыл баара буоллар оҕонньор 100 сааһын туолуохтаах эбит. Киин олорбут балаҕаныгар, Ойуур Булгуннььахтан көһөрөн аҕалан туруорбут дьиэтигэр, кыһа музей оҥорон эрэр. Балаҕаҥҥа саха дьоно хайдах-туох туттан-хаптан, иһиттэнэн-хомуостанан, маллананн-саллаанан олорбуттарын көрдөрөр баҕалаахтар. Дьиэҕэ маска, муоска дэгиттэр уус художник Қ. Қ. Колесов үлэлэрэ туруоруллубуттар.

Кыҥдалга Поповтартан уратыы өссө үс баһынай хаһаайыстыбата баар. Сылгы иитиитинэн дьарыктанар үс киһилээх «Хоохоон» баһынай хаһаайыстыбатын Алексей Николаевич Егоров, уонча үлэһиттээх, 100 гектар холуһалаах «Талах» баһынай хаһаайыстыбатын Спиридон Иванович Монастырев салайаллар. Оттон Конфей Кимович Колесов баһынай хаһаайыстыбата—«Кыҥдал» сүөһү иитэр уонна музейы сүһүөҕэр туруорууга үлэлиир.

Ити курдук Кыҥдалга 20-чэ ыал ыыр-баачча олороллор. Син атын сирдэргэ курдук, кииллэр да кыһалҕалара хайна барыый?

—Суолбут мөлтөх, сибээс букатын суох, ардыгар электро-уот да быстар. Үлэлээн-хамсаан, кэскиллээхтик тэринэн барыаҕы үп суоҕа, мотуруйаал көстүбэтэ атахтыыр. Уу кэмчитэ эмиэ бөдөҥ проблема, быһыт оҥортордубут да, уу кэлбэтэ. Бары кырыы сирдэргэ курдук, оҕону үөрэттэрии боппуруоһа биһиэхэ эмиэ тирээр. Хайа киһи оҕотун олохтон, билиититтэн-көрүүттэн, сайдыыттан хаалларыан баҕарыай? Ити быһаарыллыннаҕына эрэ Кыҥдал курдук учаастактар сайдар кыахтаныаһыылар,—баһылык Александра Егоровна санаатын үллэстэр.

Саҥа күн тахсарын көрсө, арай, Ахчыыл Дьөгүөр таптаабыт Кыҥдалыгар ыһыахтыыр сиргэ баар буола түстүн. Музей буолан эрэр дьиэтин, оскуола-уһуйааны, медпуну, үлэлээн тиэйиллэ турар пилораманы, о. д. а. көрөн, араас үлэлии буолбут оҕолоро дойдуларыгар эргиллэн саҥалыы тыыннаан эрэллэриттэн, буккаа, үөрүөх этэ...

М. СИДОРОВА.

КҮН-ДЬЫЛ ЫГАН ИҺЭР

Быйыл саас улуус бурдугу үүннэрээччилэрэ 2803 гектар кэлиилээх баайыннаҕа туорахтаах культураны ыспыттара. Итиннээҕэ 2750 тонна органическай уоҕурдуу баайыналарга киллэриллибитэ, кэлэр сыллааҕы ыһыыга онаан 2145 гектарга ыраас паар көтөҕүллүбүтэ.

Бу күннэргэ бурдук, оҕуруот астарын хомуура үгэннээн ыытыллар. Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ улууска өтөр-наар оттоммотох быйаҥнаах дьыл тосхойон, ыллыммыт сорукпутун куоһара оттообут буоллахпутына, бурдугу ыланабыт сэмэй соҕус буолсу. Бу туһунан тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агрономун Евдокия Ивановна КОРЯКИНА маннык кэпсиир.

—Саасыы ыһыы үлэтэ сүрүннээн, болдьоҕор түмүктэммитэ. Улууска бурдук үүннэриитинэн табаарыстыбаларга, баһынай хаһаайыстыбаларыгар 8 звено дьарыктанар. Бары уруккуттан бурдук үүннэриитинэн совхоз саҕаттан үлэлээн-хамсаан кэлбит дьоннор буолаллар.

Оттон бурдук үүнүүтүн туһунан этэр буоллахха, быйыл сайын туорахтаах культура саамай ситэр уонна куоластанар кэмигэр сөҥүүтэ суох сайыннан өнүйэн тахсыбата, иниэ-хата үүннэ. Онуоха эбии баайыннаҕа ынах сүөһү, сылгы киирбэтэ суох буолбата диэххэ сөп. Бурдук буһуута эмиэ урукку сылларттан быдан хойутаата, бачаларга хомуур уатэ үмүрүйбүт, бүппүт да кэмэ этэ. Бастакы комбайннар бурдугу бысталарыыны бу балаҕан ыйын 3 күнүттэн, ону даҕаны буспут миэстэтин талан, саҕалаабыттара. Аны бу күннэргэ ардах түһэн, үлэҕэ тохтобулу таһаарда.

Билигин улуус үрдүнэн 751 гектарга хомуур ыытыллан 525 тонна бурдук маҕаасыйыга кэллэ, биирдии гектартан 7-8 центнер үүнүү хомуйуллан иһэр. Хомуур үлэтин 25 гектардаах баайыннаҕы ыһылаах Одьулууҥҥа Петр Петрович Михайлов салайааччылаах «Комплекс» баһынай хаһаайыстыбата түмүктээтэ. Оттон Хоптоҕоҕо баар «Агро» ассоциация 583 гектарга үүннэрбит туорахтаах культураларыттан 276 гектарын хомуйда. Атын да хаһаайыстыбалар билигин да хомуур үлэтин үгэнигэр сылдьаллар. Төһө үгүмүтүнэ ардах, хаар иннинэ бурдук хомуурун түмүктүүр сорук турар. Быйылгы хомуурттан саатар 2100 тонна бурдугу мэлэрбит диэн бариллаан аарабыт.

СОРУКТАРЫН ТОЛОРДУЛАР

«Хадаар» табаарыстыба сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ 12-лии киһилээх 3 механизированнай эгэрдээх звенону туруорбута. Аасыыт нэдиэлэтээҕи түмүгүнэн табаарыстыба отчуттара холбоон 1200 тонна оттоолон, кэлэр кыстык ыйдарыгар сөп буолар аһылыкка былааннарын 115,4 бырыһыан толордулар. Семен Егорович Кузьмин салайар звенота Хоҥду үрэххэ, Николай Иванович Ноев уонна Егор Егорович Давыдов салайар отчуттарын звенолара Таатта, Хоҥду үрэхтэр ыксалларыгар баар холуһаларга үлэлээтилэр. Быйылгы оттоммут от дэлэччитигэр эрэ буолбакка, киһи кэлэчыстыбатыгар суолта эмиэ ууруллубута бэлиэтэнэр.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

СЪЕЗД ДЕВИҺЭ: «САЙДЫЫ! ТЭҤ БУОЛУУ! ЭЙЭ!»

Атырдьах ыйыгар буолбут дьахталлар улуустааҕы сүбэ мунньахтара республика дьахталларын X съеһигэр 6 делегаты куолостаан талбыта. Кинилэр ааттара бу баллар: Калачева Е. М.—саллааттар уонна мотуруостар төрөппүттэрин улуустааҕы комитетын председателэ, Горохова Ф. К.—«Түөйэ» баабынай хаһаайыстыбатын салайааччыта, Нустинова А. С.—улуус дьахталларын сүбэлэрин председателэ, Хастаева З. С.—Болугур нэһилиэгин дьаһалтатын дьиэ кэргэн, дьахтар проблемаларыгар уонна демографическай политикаҕа специалиһа, Барашкова Л. Д.—эмиэ итиэ үлэҕэ Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатын специалиһа, Карпова Т. П.—Президент иһинэн үлэлиир дьиэ кэргэн, дьахтар проблемаларыгар уонна демографическай политикаҕа отдел специалиһа. Кинилэри сэргэ биһиги улууспутуттан туһааннаах отдел начальнига В. Д. Пинигина ыҥырыылаах быһыытынан сылдьыаҕа.

Биһиги съеһи тэрийэн үлэлэтэр республикатааҕы комитет секретарыттан, улууспутуттан делегатынан талыллыбыт Т. П. КАРПОВАТТАН аһыйах ыйытыыга эппиэттииригэр көрдөстүбүт.

—Татьяна Петровна, съезка бэлэмнэниц үлэ хайдах бара иһэрий?

—Республика правительствота бу лыыл ыам ыйын 22 күнүнээҕи 237 №-дээх уураахтынан Саха Республикатын дьахталларын X съезтэрин ыытарга быһаарыллыбыта. Билигин куораттарга уонна улуустарга дьахталлар конференциялара ыытылланнар делегаттары талаллар. Барыта 256 делегат, ону таһынан малдьыттар, тас дойдулартан тиийэ ыҥырыылаахтар кыттыыны ылыахтара.

Республикаҕа 16-17 киһиттэн састааттаах тэрийэр комитет киин председателинэн А. Н. Божедонова талыллыбыттара. Съезд «Сайдыы! Тэҥ буолуу! Эйэ!» диэн девиһинэн алтынньы 11—13 күннэригэр үлэлиэҕэ.

—Ааспыт IX съезтэн дьахталлар эйгэлэригэр ханнык биллэр-көстөр уларыйыылар таҕыстылар?

—Ааспыт съезд резолюцияларын, уураахтарын олоххо киллэрии биир көстүүтүнэн дьиэ кэргэни, дьахталлары кытта анаан-минээн үлэлиир государственнай структура баар буолла, хамнастаах үлэһиттэр аналлаах. Дьахталлар общественнай өйдөрө-санаалара үрдээтэ. Элбэх—саллааттар уонна мотуруостар төрөппүттэрин комитетын, ученай дьахталлар биржаларын, бизнесмен дьахталлар ассоциацияларын, о. д. а. курдук—общественнай тэриллиилэр үөскээтилэр. Республиканскай таһымнаах араас конкурстар ыытыллаллар, дьиэ кэргэҥҥэ, элбэх оҕолоохторго көмө күүһүрдэ. Субу буолаары турар съезд дьахталлар хамсаһыыларын өссө сайыннарыыны көрөр. Ол девиһигэр да этиллэр—дьахталлар өй-санаа, сиэр-майгы, культура, үөрэх-билии өрүтүнэн, быһата, эргиччи сайдыахтаахтар, кинилэр үлэлээх социальнай көмүскэллээх буолууга киһиттэн-хаһыыттан тутулуга суох бары тэҥ быраапталаахтаахтар, тиһэҕэр, дьахтар, иһэ айылҕаттан бэриллибит аналынан оҕону, кэскили оҥорор, уһатар, эйэни-илии олохтуур. Киин итэ аналын толоруохтаах.

—Съезд хайдах быһыылаахтык үлэлиэҕэй?

—Бастакы күн делегаттар секцияларынан үлэлиэхтэрэ. Онно дьиэ кэргэҥҥэ, доруобуйаҕа, политикаҕа, бизнескэ, о. д. а. сыһыаннаах боппуруостар көтөҕүллүөхтэрэ.

Иккис күн съезд пленарнай чааһыгар ананыаҕа. Үһүс күнүгэр делегаттар Устаабы дьүүллээһэн бигэргэтиэхтэрэ, итэ күн киэһэтигэр Ийэ күнүн үөрүүлээхтик бэлиэтээһини тэрийиэҕэ.

Кэпсэттэ **М. СИДОРОВА.**

КӨҔҮЛЭЭЧЧИ БААР БУОЛЛАҔЫНА...

Сатыы сылдьан былыты бэһиэ кыйдаан, онно олорон көтөллөрө онунаах уоттаах-күөстээх өстүөрүйабыт дьоруойдара... Улуу олоҥхобут бухатыырдара, хомуһуннаах ойууннарбыт, удаҕаннарбыт... Өстүөрүйаны олоххо кубулутар туһунан ыллаабыт эмиэ кэминэрдээх этибит. Хайдах эрэ онно ханыылыы саналыбытын «Былыты былаан соһор ыаллар суол» диэн бэркэ билэр киһим П. Т. Аржаков «Саха сирэ» хаһыатка таһаартарбыт ыстатыйатын аахпын баран. Ол сонун эдэр ааҕааччы санатан, дуӯһабар ырыа тыллара сайа охсон киирэргэ дылы буолбуттара.

П. Т. Аржаков төрөөбүт Чурапчытын кыһалҕатын тэҥҥэ үлэстэн улааппыт, күүс өртүнэн хоту көһөрүүлүү кэдэмин этиһэн-хааһынан билбит киһи. Ол иһин олоххо тугу барытын толкуйдаан, ырытаалаан сыһыанаһар, баар ыарахаттартан тахсар суолу-иэһи була-тобула сатыыр дьарыктаах. Аҕарын, нааҕалаах буолуо диэбиниҥ бэлиэтэнэрин уонна санаатын хайымакка суруйарын, аҕаачылары кытта сүбэлэһэрин сөбүлүүр. Уу боппуруоһа өрүс илиҥҥи эҥэрин барыларын кыһалҕата буолларын өйдөөбүтэ өр буолла. Дьэ ол иһин өрүстэр кирбиилэригэр сытар Чурапчытын айылҕатын уруталларын, сотору-сотору ааҥнаар куралынары, олор быстарыгар өҥ дьыллар солбуйсууларын дьаныһан кэтээн көрөр, үөрэтэр буолбута ыраатта. Элбэх сыллар устатыгар күн-дьыл эргийиитин, сиҥүү түһүүтүн, айылҕа итиэ көстүүлэрэ хайдах хабааннаһан уларыйалларын чинчийдэ. Түбүгүн аахсыбакка, үгүстүк кэллэ-барда. Булбут, билбит чахчыларыттан сэдиптээн бэйэтин түмүктүүр санааларын тиһийиттэтик, өйдөнүмтүөтүк дьон-сэргэ билиитигэр-көрүүтүгэр таһаара сатаата. Ол курдук, улахан суттар, кучу, уу суттара хаһан уонна хастыы сыл буола-буола эргиллэллэрин, итэ быһыгар эмиэ өҥ дьыллар кэлэн аҕаллларын аахпыттан, билбититтэн-көрбүтүттэн бэрт ылыннарыылаахтык суруйталыыр. Олорго тэһэ сөҥүүлэр түһүүтэлээбиттэрин сылыпаранан чиҥэтэлиир. Олус интэриэһинэй.

Итэ улууһун уонна илин эҥэр маллаар боппуруостарын тус бэйэтин кыһалҕатынан оҥостубутун кэрэһилиир. Күн-дьыл ыраахан үсүлүобуйалары үөскэтиэн сөптөөҕүн эрдэттэн сэрэтэн туран, ону утары хайдах оҕсуһарга сөптөөҕөр бэйэтин санаатын этэр. Холобур, ардаҕы-хаары бэйэ түһэриитигэр улахан көрөртө этии киллэрбитэ. Онуоха наука билиигин ирдэбиллэригэр сөп түбэһиннэрэн олус итэҕэллээхтик суруйбута. Ол, республика уонна улууһун салааталара өйөөннөр, быйыл саас Саха сиригэр аан бастаан боруобаланна, түмүгэ даҕаны куһаҕана суох. Итэ боппуруоһу Москваҕа тиийэ туруорсубут, Саха сиригэр, чуолаан, илиҥҥи эҥэр улуустарга бастакы боруобалааһыны оҥоруу сүбэтигэр кыттыыны ылбыт киһинэн Петр Тимофеевич Аржаков буолар. Урут саха киһитэ сана да санаата тиийбэтэх дьиктитин—ардаҕы сиэтэ сылдьан түһэртэрэнин биһиги киһибит бастакынан олоххо киллэристэ буолбаат. Гидромет-сулууспа быйылгы сайын бастакы аҕара кураан диэн билгэлээбитэ. Оттон биһиэхэ бэс ыйын бастакы декадата өтөрүөн түспэтэх сөҥүүлээх буолбута. Томпо, Үүс-Майа хайаларыгар сүөкээниэхтээх былыттары мааныытан Дьокуускайтан саҕалаан илин эҥэр улуустары бүтүннүү кэриэтэ халтаран ардахтаттылар.

Көөнөрү киһи, тыа сирин олохтооҕун былыты «былаанэ-соһор балаамат санаатын сорунуулаахтык өйөөбүт, республика хаҕааччыларын киэҥ эйгэтигэр таһаарбыт киһинэн Ф. Г. Охлопков буолар. Киин айылҕаттан анаан бэриллибит сылык, мындыр өйдөөх, төрөөбүт дойдутун дьиэгэ үөрэниэх дьоҥҥ чинчийитин, «сир туһугэ» дэннэр дьоннортон биирдэстэрин таба таайаан, арыллаҥҥар хайдах көрдөрбүтэ улахан ситиһиитэ дии саныыбын. Петр Тимофеевич кырдьыга даҕаны, мындыр, «сир туһугэ» диэнэ дэмнит киһи, билбитэ-көрбүтэ киэҥин, хардыгин киһи эрэ сөҕүөх курдук. Дьиэгиэх билиитин хаһыыттан хаата, аһыгылыынан информация киниэ, тугу билбитин, хаһан буолбутун чөмчүлүүтэ үчүгэйин, эргиэхэйин сөҕүө эрэ кэбиһэҕин. Элбэҕи даҕаны аахпыт, билбит эбит. Ол иһин тыла-өһө олохтоох, тугу кэпсиирэ, туруорсара үөрэх, олох бигэргэппит чахчыларыгар тирэҕирэр, олоҕурар.

Петр Тимофеевич, мин санаабар, саҥа өйү-санааны саҕааччы, оптукатын олоххо киллэрэр туһугар турууласаҕааччы. Ытык кырдьаҕаспытыгар, практикнай турууорсааччы, мелиоратор Д. П. Лазаревка олохтоох уулары олоххо таһаарыы үлэтигэр күүс-хомо, сүбэ-ама буолбута. Бэйэлэрин баҕа өртүлэринэн улууска туруктаах уу баар буолуутугар кыһанар дьон Хаарыылаах таас быһытын үрдэтэргэ, Улуу Сыһыы быһытын чөлүгэр түһэрэргэ, онон Липпэлээх, Аттаах күөлэ, Иммиттэ, Улуу Сыһыы, Чурапчы эбэтэ биир кэлим ууланаалларыгар, итинэн суткураан сыллар алаҕайыыларыгар ууну үйэлээхтик хаһаанарга туруорсубуттара, бэйэлэрин итэ кэскиллээх санааларын араас таһымнаах түмсүүлэргэ этэллэрэ, хаһыакка даҕаны суруйбуттара.

Өрүс илин эҥэринээҕи улуустары үйэлэр тухары иэдээнгэ тэппит кураанны утары үтүмүктаах үһүн оксуһуута бастакы сөҕүмэр холонуу ситиһиилээх буолуута биһэриннэн эрэ сөп. Аэрологическай обсерватория лабораторията 38 чаас 50 мүнүүтэлээх көтүүнү оҥорон ыам ыйын бүтүүтүгэр уонна бэс ыйын саҕатыгар хаһаан да харахтаабатах сөҥүүнү түһэрбититгэр П. Т. Аржаков үтүөтэ-өҥөтө бааран хайдах даҕаны мэлдьэһиллибит табыгаһа суох. Ол түмүгэр быйыл от көхтөөхтүк эрэ аста, сүөһү аһылыгын соҕотуопкалааһын соруддаҕа аһарылынна, оҕуруот, сир астара куһаҕана суохтук үүннүлэр. Биһиги, чурапчылар, оттооһун былааннын аһара толорбуппутун өтөрүнэн-илэрынан өйдөөбөппүт. Кэлин кэккэ сылларга атын улуустартан сир ылан оттоон, атыылаһан сүөһүбүтүн кыстатыннарыытын, үгүс ороскуоту, эрэйи-муҥу көрсүбүппүтүн умнубаппыт инилэ. Иннигитин итинник искусственнай ардахтатыыны утумнаахтык туһанарбыт сөп этэ.

Ол эрээри итэ ситиһиилээхтик барбыт ардаҕы искусственнайдык түһэриигэ бастакы холонуу түмүк мунньахтар кэпсэтиигэ Аржаков аата аатаммматаҕыттан хомойобун. Өссө «Саха сирэ» хаһыатка Биология институтун айылҕаны кэлиилиик үөрэтиигэ отделын сэбиэдиссэйэ Роман Десяткин «Бу ыыма сөптөөҕүн өссө 1969 сыллаахха суруйбутум» диэн аатан ыстатыйа таһаартарбытыттан уонна онно «Артемьев ардаҕа» диэбититтэн улаханнык дьиксинэбин.

Киһиэхэ кыра да үчүгэй тыл, өйөбүл наада. Ардаҕы бэйэ санаабыт сиригэр түһэрии аан бастаан ситиһилиннэ, Саха сиригэр диэн этэбин. Барыта манньык табыллара буоллар, төһөлөөх ыраатыа этибитий?

Роман САВВИН,
педагогическай үлэ ветерана.

«АЛГЫС»—АЙЫЫ БАЛАҔАНА

Алаҕардааҕы «Алгыс» уһуйааныга 75 оҕо сылдьар. Национальнай оскуола концепциятын олоххо киллэриигэ манньык дьоһуннаах үлэ ыытыллар. Итиниэхэ биһигин сүрүн тирэҕинэн ааспыт олунньуга аһыллыбыт «Алгыс» айыы балаҕана буолар.

Балаҕан иһис кырыылаах, тас өртө цементинэн сыбаммыт, ис бараана олус сиэдэрэйдик оҥоһуллубут: эркиннэри кэрэйэ барар сахалыы орнамент киэргэллээх кытыыларлаах долбуурдарга туос иһиттэр уурулубуттар, олор үрдүлэринэн араас суолталаах ойуулар ыйаммыттар. Балаҕан тула—ааара ороннор. Олорго саха төрүт культуратыгар, тылыгар-өһүгэр сыһыаннаах бааты̄гыйааллардаах паапкалар туруоруллубуттар. Баалаҕан бэйэтэ балайда да баай библиотекалаах. Онно өбүгэлэрбит олохторун-дьаһахтарын, сиэр-туом туһунан, оҕону көрүүгэ-истиигэ аналлаах литератураларын, күн-дьыл халандаара, оттон да атын нааҕалаах элбэх кинигэ мунньуллубут. Атын оронноргo тириттэн сахалыы аттарыллан тигиллибит сэрүөлэр, муостаҕа эһэ тириитэ быраҕыллыбыттар. Түннүктэрин сабыыта эмиэ сахалыы моһуоннаах: күндү түүлээх сыһыттан быаҕа тиһэн оҥорбуттар. Төгүрүк остуол, өйөнөрө суох олоппостор сылгы түйаҕар майгылатан чочуллубут атахтарынан биҕэтик тирэммиттэр.

Балаҕан таһыгар аар баҕах, табык бааллар. Аар баҕах 8 сэргэнэн төгүрүтүллүбүт, ортотугар уот оттор олохтоох, мас муосталаах сиртэн үрдүктүк турар площадка. Ол таһыгар ортo сүөһү тириитин тиирэн табык ыйаабыттар. Былыр өбүгэлэр дьаэлэрин таһыгар үөрүүлээх дэ, аһыылаах да күннэригэр оҕсор табыктаах буолаллара үһү. Ол дьоннор кылаассабай араҥаларын эмиэ көрдөрөр эбит: баай мал табыга улахан сүөһү тириитэ, дьадаҥы мал кизээ ньыра соҕус сүөһү тириитэ буолара үһү. Тэлгэһэтигэр өссө урсһа тутуллубут. Тэлгэһэ бүтүннүүтэ үс бүтэй маһынан күрүөлэммит.

«Алгыс» балаҕан туох-ханнык үлэни ыытарын туһунан киин Далбар Хотунуттан Зинаида Михайловна Лыткинаттан көрдөстүбүт.

—Үлэбитин түөрт суол аҥы-аҥы араҥаларга тэрийэбит—уһуйаан иитиллээччилэригэр, киин үлэһиттэригэр, оскуолаларга итэннэ төрөппүттэргэ. Холобур, төрөппүттэр дьиэ кэргэн картатын оҥороллор, Айыы үөрэҕин, итэҕэл итэр төрүттэрин билсиһэллэр, балаҕаныгар мустан дьоро киэһэлэри тэрийэллэр. Үлэһиттэр уонна оскуола учууталлара маннан илэрэ иитии, айылҕа харыстабылын үгэстэрин, итэҕэл, о. д. а. билсиһэллэр, итинниэхэ туһааннаах үлэлэргэ кыттыһаллар. Оҕолорго үлэбитин күн-дьыл эргиирин халандаарыгар сөп түбэһиннэрбит. Холобур, алтынньы—этэ-хааны сайыннарыы ыйа. Бу кэмҥэ оҕолор өбүгэ оонньууларын билсэллэр, үөрэтэллэр. Былаан быһыытынан, бу ыйга оҕолор «Дьиктилээх хонууга» күрэхтэһиэхтэрэ, харах сиигэ, хардаҕас охторо оонньуохтара. Төрөппүттэр кытыыга, куобахха, быа тардыһыытыгар күрэхтэһиэхтэрэ. Үлэһиттэргэ этэ-хааны чэблиэрдэр чаастар ыытыллыахтара. Итэ курдук хас биирдии ый бэйэтэ туспа уратылаах, ол быһыытынан үлэ-хамнас хатыламмакка тэриллиэҕэ, биир улахан дьаһалбытынан ыһыах буолар. Үүт маҕан симэхтээх аты 7 кыталык кыыс, 9 туруйа уол арыаллыыттаан киллэрбиппит. Үрүҥ Айыы уоту алҕаан аһаппыта, 12 сахалыы таҥастаах кыыс күнү көрсүү туомун толорбуттара. Мас тардыһыытыгар, сүүрүүгэ, тустууга күрэхтэһиилэр, концерт буолбуттара. Кырачааннар тойуктаан, хомуска оонньоон төрөппүттэрин астыыннарбыттара. Сахалыы остаах түһүлгэ, араас көр-нар—барыта сүргэни көтөхпүтэ, оҕолор өбүгэлэрэ мааныылаах быраһынньыктарын—ыһыаҕы хайдах тэрийэллэрин илэ харахтарынан көрбүттэрэ, бэйэлэрэ кыттыспыттара.

«Алгыс» айыы балаҕанын оҥорууга урукку сэбиэдиссэй Е. Н. Протодьяконова элбэхтэ сүүрбүт-көппүт, үбү-харчыны туруорсубут, научнай өртүнэн консультациялаабыт. Нэһилиэккэ манньык араас нэһилиэх ытык балаҕан баар буолуутугар улуус, нэһилиэк дьаһалталара, үөрэх улуустааҕы управлениета өйөбүл буолбуттар. Улууска уһуйааннарыгар аан бастакынан аһыллыбыт айыы балаҕана—«Алгыс» үлэтэ өссө далааһыннанарҕа, дьиҥ-чахчы саха кутун-сүрүн иитэрээччинэн буолуоҕа диэн эрэнэргэ төрүөттэр суох буолбатахтар.

М. МИХАЙЛОВА.

● УЛУУ КЫАЙЫЫ 50 СЫЛЫГАР

ТААЙЫМ И. П. ПОПОВ ТУҺУНАН

Арыалаахха икки аҕа ууһа—«Улахан Поповтар» уонна «Кыра Поповтар» бааллар. Оттон таайым Иван Павлович ити кэлиҥҥи Поповтар ыччаттара этэ. Түөрт бииргэ төрөөбүттэртэн үһүс оҕо. Сэриигэ 1942 сыл бэс ыйыгар, баара-суоҕа 23 саастааҕар, барбыта. Бастаан Молотов куорат таһыгар Юг станциятыгар 20-с хайыһар бириигэдэтин бастакы охсуулаах армиятын 5083-с стрелковай полкатыгар түбэспитэ. Онно байыаннай техниканы үөрэппиттэр. Ол кэнниттэн сэриилэһэр армияҕа илдьэн холбообуттар. Онно таайым 24 киһилээх этэрээккэ сахалартан соҕотох түбэспит. Кинилэр 1943 сыл ыам ыйыгар түүн ытыс таһынар мас харалгаҕа Рамушево сэлиэнньэтин босхолууурга сорудах ылаллар. Этэрээт кимэн киирэхтээх кирбиитигэр сатардыы чугас кэриэллэр. Биһиги сэриилэрбит хайдах даҕаны киирэр кыахтара суох буоллар. Ол иһин командирдара таайбын уонна Михайлов диэн нуучча саллааттарын улахан этэстээх дьиэ үрдүгэр тахсан икки ручной пулеметунан уоту аһаллларыгар бириикэстииир.

Сарсыарда халлаан сырдыыта дэриэбинэҕэ немецтэр халҕаһалыы анньан киирбиттэр. Дьэ онно дьиэлэрин үрдүттэн пулеметтарынан уоту аһаллар, лиэнтэни харыстаабакка субуйаллар. Ручной пулеметтар күүстээх уостарыттан өстөөхтөр элбэх киһилэрин сүтэрэллэр, онтон чаҕыйан чугуйарга күһэллибиттэр. Ону туһанан, этэрээт байыастара ытыалыы-ытыалыы дэриэбинэҕэ саба сырсан киирэллэр. Биһиги дьоммутуттан 4 киһи өлбүт, оттон немецтэр сүүһүнэн ааҕыллар саллааттара охтубут. Бу иэйиилэниилээх пууну босхолооһун уонна онно көрдөрбүт хорсун быһыыларын иһин Иван Павлович итиэннэ Михайлов Албан Аат үһүс степеннээх орденынан наҕараадаламмыттар. Эмиэ ити сыл ыам ыйыгар сэттэ саллааты разведкаҕа ыыппыттар, олор ортолоругар таайым баара үһү. Түүн эппэнэн киирэн талахха саспыттар. Сотору фашистар чугаһаан иһэллэрин билбиттэр. Ыксаа кэлбиттэрин кэннэ автоматынан күүстээх уоту аһаллар. Уолуйбут өстөөхтөр атахха биллэрэллэр, кыргыс хонуутугар 37 немец өлүгэ хаалбыт, төһөлөрө куоппутун туох билиэ баарай. Манна таайым атахха таптаран сан-чааска сүүрбэччэ хонукка эмтэнэн тахсыбыт. Ол кэнниттэн бөһөтүн чааһыгар төннөн бииргэ сэриилэспит, билэр дьоно олох тэрбахха баттанар хаалбыттар.

—Старай Руссаҕа атырдьах ыйыгар миигин уонна Турук диэн саллааты «тылы» булан аҕаларбытыгар сорудахтыыллар. Сыылан киирэн бөлкөй талахха саһыбыт,—диэн кэпсээбитэ таайым Иван Павлович.— Хайдах, туох буоларбытын сүбэлэстибит. Өлүү болдьохтоох икки немец иһэрин көрдүбүт, саҕалара сүрдээх, түгү эрэ мөккүһэллэр дуу, этиһэллэр дуу. Биһигини билбэккэ олох ыкса кэлэллэрин кытта ыстанан тахсан автомат приикладынан төбөҕө биэртэлээн дөйүтэн түһэртээтибит, ылыктабытынан аһахтарын буолээтибит, илиилэрин кэдиргэ баайталаатыбыт, аҕалан чааспытыгар туттардыбыт. Онтон атырдьах ыйын 18 күнүгэр өстөөхтөр биһигини утары артиллериянан күүстээх уоту аспыттара, ол кэнниттэн тута танкалара киирбиттэрэ, кэнниттэн пехоталара саба сырсан иһэллэрэ. Утары харса суох уоту астыбыт, противотанковай орудиеларынан хас даҕаны танкаларын уматтыбыт, атыттара төттөрү эргиллэн куоттулар, оттон пехоталара элбэх сүтүктээн атахха биллэрбиттэрэ. Бу хапсыһыыга снаряд оскуолкатыгар хаҥас илиим билигин тоһуттаран уонна икки атахпар эмиэ оскуолкаҕа таптаран өйө суох сыттахпына дьонум сан-чааска илдьибиттэр.

Старай Руссаҕа таайбын кытта сахалартан Г. К. Федоров, С. С. Попов, Вырдылин, Х. С. Солнцев, П. П. Максимов, И. В. Погодаев, А. Г. Новгородов, П. М. Черосов, П. Д. Баланов, Окорешников, Петров бииргэ сылдьыбыттар. Оттон Иван Павлович госпитальга кыайыы буолуор диэри үһүнүүк сыппыт. Илиитин операциялааннар оскуолкатын бадаа өртүк ылбаабыттар. Онон дойдутугар 1945 сыл бэс ыйыгар эргиллибитэ. Аҕа дойду сэриитин бастакы Албан Аат үһүс степеннээх орденнардааҕа, элбэх медаллардааҕа. Хаалбыт оскуолкалара улаханнык эрэйдээбиттэрэ, хаста даҕаны куоракка киирэн балыыһаҕа сыппыта. Окуматын уҥуоҕар 25, харытыгар 14 оскуолка хатанан сылдьарын рентгенгэ көрөн быһаарбыттара. Кинини биһиги «Бөҕө Попов» диэн ааттаабат этибит, күүһүн хаһан даҕаны көрдөрбөтөҕө.

—Аллаах-Үүнгэ кэлиэн таһаҕас таһыытыгар очччотооҕу Белолюбскай нэһилиэгин «Комсомол» колхоһуттан 6 киһи 18 аттаах барбыппыт,—диэн кэпсиир Иван Дмитриевич Каженкин I.—Онно өрүс илин эҥэринээҕи оройуоннары сэргэ өлүөхүмэлэр, сунтаардар, бүлүүлэр, ньурбалар эмиэ сылдьаллара. Ити 1938—1939 сс. этэ. Биһиги Попов Николай Филиппович, Попов Егор Петрович—Бүөскэ, Попов Николай Степанович, Попов Иван Павлович, Портнягин Сергей Дмитриевич, Каженкин Иван Дмитриевич I буолан айаҥҥа туруммуппут. Алдан куоратынан кыһын устата дойдубутугар олох кэлбэккэ Аллаах-Үүнгэ үстэ түөртэ кырыыарбыт. Иккиэ кырыыан баран аттарбытын Алдан куоратыгар уонча хонукка сынньатарбыт. Айаммытыгар аара сиимэбийэҕэ киһи мэлдьи элбэх буолара. Бииргэ өлүөхүмэлэр, бүлүүлэр, сунтаардар дьоннорo тустан көрдөрбүттэрэ, ол кэнниттэн дьокуускайдар киһи туруорарбытыгар эппиттэрэ. Биһиги Бүөскэни этэн көрбүппүтүн буолуммата. Онон Иван Попов (оччолорго сүүрбэччэлээх этэ) тылламмыта. Онно бастакы иннэтин ылбыт үскэл көрүҥнээх Өлүөхүмэ уола киирбитэ. Балачча бачыгыраспахтаан баран, Иван киһитин көтөҕөн ылан быраҕпыта. Онтон иккис ииэстэлээх киһи киирбит. Онно Бүөскэ тахсыбытын көрүҥүттэн дьулайан уоллара аккаастаан кэбиспит. Ол иһин Иван тустарга тылламмыт уонна көтөҕөн ылан утуйар орон үрдүгэр өргүүй аҕай тиэрэ уурбут. Ол кэнниттэн мас тардыһарга этин киллэрэллэр. Бүөскэ, Иван Поповтартан дьулайаннар ким даҕаны тахсыбатаҕыттан биир нуучча киирэн олорунан кэбиспитэ. Онно Иван ыьылбы соһон ылбыта. Атын нуучча тылламмытыгар Бүөскэ киирэн таһаҕас оҥостубакка ылбыта. Салгыы өлүөхүмэлэр саҥа ат көнтөһүн киллэрэн быһа охсон тардарга этэллэр. Орон атаҕар сыгаһаҕа баайаллар. Бастаан мас тардыспыт нуучча боруобаланар. Хаста да эмискэ түһэн көрөр да, кыайбат. Ол кэнниттэн хас да киһи холоноллор. Кэлин Иван Попов олорунар. Бастаан көнтөһү бэгэээ тардыалаан көрөр. Онтон түлэн эмискэ тардыытыгар көнтөс быстан «тик» гынан хаалар. Сиимэбийэҕэ баар дьон сахалыын-нууччалыын бары бэркиһииллэр, дьулайаллар.

Арыыаҕа баран иһэр Чураапчы, Таатта, Уус-Алдан, Мэҥэ-Хаҥалас дьоно Өлүөхүмэ куоратыгар тохтообуттарыгар сахалыы илии-атах оонньуутун тэрийбиттэр. Тустууттан саҕалыыллар. Онно оройуон биллэр тустуукстара Сивцев Василий Капитонович, Семен Иванов—Чэмпээйэн, Бөҕө Догдовоон бааллара үһү. Чэмпээйэн киирэр да, киһилиин холоһуохха айылаах киһи дэбиэнэ көстүбэтэх. Онуоха убайа Степан Степанович Попов бырааттын Ивааны киллэрбит. Бастаан балачча тустумахтаан иһэн өрө көтөҕөн ылан Сэмээни тиэрэ уурар. Онтон Сивцев тылланар. Ону даҕаны өр гымматах. Киһитэ кыһыйан иккистээн күнрэсэргэ тыл көтөҕөр. Бу да сырыыларыгар тулуппатах.

Таайым 1952 сыллаахха Тарабукина Пелагея Федотовнаны кэргэн ылан үс уол, түөрт кыыс оҕоломмуттара. Иван 70 сааһыгар үрдүгэ 183 см, ыйааһына 92 кг,—көстүүмүн размера 60-лаах этэ. Кини кэргэнниниин 38 сыл олорон баран немецтэртэн «бэлэхтэппит» оскуолкаларын тэбиититтэн күн сириттэн араҕсыбыта.

Афанасий КАРСАНАЕВ,
сэрии, үлэ ветерана.

ИТИИ МУОРАҔА ТАХСАР СУОЛ

«Ыясыырбыт-баҕарбыт Лааммыт кытыла—дьылҕабыт боппуруоһа» диэн ааттаан 1993 сыл олунньуга хаһыаттарга суруйан турабын. Ону элбэх экономистар сэнээрэн санааларын эппиттэрэ. Онно «Илиҥҥи түннүгү тобулууга» Дальнай Востокка уонна Соҕуруулуу-илиҥҥи Азияҕа эргиинэ тахсыы туһунан боппуруос сөптөөхтүк туруорулулубута. Билиҥҥи курдук рынок кыччыйбыт кэмигэр бу республикабыт дьылҕата быһаарыллар, саамай тутаах боппуруоһа. Хотугу Муустаах муораҕа бохсуллан олорорбут устатыгар ууһан эргиэн күүскэ сайдар кыаҕа суох. Киһиммит уһуна, сайыммыт кылгаһа атахтыы туруоҕа. Россияттан тиэйэн аҕалар техникабыт, аспыт-үөлбүт кыччыы турар кэскиллээх. Онон итии муораҕа—Охотскай муораҕа тахсар суол хайаан да наада. Ити чугаһынан уонна балыга баайынан ордук табыгастаах, ону тэгэ илиҥҥи сайдыылаах дойдулары кытта эргиинэрбитигэр суолу аһар. Манна Япония, Корея, Китай, Аляска эргиэннэрин хараабыллара үгүстүк сылдьаллар. Итиннэ Айаан саҥа порт баар буолара Саха Республикатын экономиката бөҕө туруктаныытыгар биир тирэҕи эбиэҕэ.

Бу боппуруоһу министерстволары, холбоһуктары, ассоциациялары, биржалары, акционердары түмэн бары өртүнэн ырытан, маранатан кэлиилик быһаарыахха. Кылаабыһаһа, экономическай өртүнэн лаҕан-суоттаан көрүөххэ, оросккуотун хас сылынан сабарын биллэххэ. Онуоха киһиими автомашина суолун тутары, муосталары, быһыттары оҥорору, ханан турбалары олордору, хайаны-хаснаҕы туоруур чинчийэн көрүөххэ. АЯМ тутуутун министерствотыгар сылдьан министри кытта кэпсэттим. Кини атыгыга араллдьыйбакка (уп да кэмчикэпсэттим). АЯМ тимир суолун Алданнга, онтон Дьокуустаҕа дьиэ). Аскайга диэри салгыы тутарга сөруктааҕын кэпсиир. Аскайга диэри СГУ студеннара бэйэлэрэ инициатива көтөбүт сайын СГУ студеннара бэйэлэрэ инициатива көтөпыт сайын, эрчиллэ уонна научнай үлэни ыыта таарыйа, Уус-Майа улууһугар баар Юторенок бөһүөлэгиттэн Ньылхаһыннан Охотскай муора биэрэгэр турар Айаан быһытынан. Юторенок Кулыргы порка сатыы айаннаабыттара. Югоренок Курунг үрэххэ диэри (202 км), Курунг үрэхтэн Ньылханга диэри (171,5 км) икки бөлөҕүнэн барбыттар, итиннэн ыла холбоһон Ньылхантан Айааҥҥа диэри 603 км тэн ыла холбоһон айаннаабыттар. Аара дьон олорор сирин көрбөтөхтөр, былыргы айан суолунан оскуллаанан сылдьыбыттар. Айанньыттар 921 м үрдүктээх Юдомо-Майскай хайаны үҥүордаабыттар. Салахоидо үрэҕин таммары түспүттэр. Студеннар ити экспедицияларын үлэтэ улахан суолталаах буолуон сөп, Айааҥҥа тиийэннэр баһылык солбуйааччытын кытта кэпсэппиттэр. Онно олохтоохтор Айаан—Ньылхан автомашина суолун тута сылдьалларын билбиттэр, онтукалара 192,2 км уһуннаах үһү. Итини быйыл эмиэ салҕаабыт буолуохтаахтар. Кини бу суолу тутууга Саха сирэ кыттыһара ордук буолуохтааҕын ахтан аһарбыт. Оттон Хабаровскай кыраай уонна Айаан-Майскай оройуон дьаһалталара Айаан пордугар эргиэн хараабыллара кэлэн киирэр баалаларын кыттыһан оҥорорго этии киллэрбиттэр уонна АХШ инженерэ оҥорбут чертеһын куоппуйатын биэрбиттэр. Охотскай порда чычааһын, онон хараабыллар биэрэккэ ыраах тохтуулларын итиэннэ эрдэ тоҥорун туһунан кэпсээбиттэр. Югоренок—Курун үрэх—Ньылхан—Айаан 603 км усталаах суолун тутарга кыахтар толору баалларын дакаастыыллар.

Лаамы муоратын эҥэрин Саха сиригэр холбуур туһунан өр кэмнэ барбыт очурдаах-чочурдаах боппуруоска үгүс үтүө дьонноорбут сиэртибэ буолбуттара, буруйдаммыттара. Саха сирэ Японияҕа чугаһыа диэн Охотскай муораны быһан «тимир быыс» туруорулубута. Ити боппуруоһу кии ахтыбыты, күөдьүппүтү Дьоппуон үспүйүөннэринэн ааҕаллара. Билигин даҕаны кыраҥныссанк уларытыы туһунан кэпсэтии барбат. Ол айдааннаах дьыала. Оттон муораҕа тахсар суол туһунан, кыттыһан муора пордун тутуу боппуруоһун туруорсар, быһаарсар уталыйбат сөрукпутунан буолуохтаах. Урут суолу тутары хабаровскайдар сөбүлүөхтэрэ суоҕа, утарсыахтара диэн куттанарбыт. Онтукабыт ол аҕас эбит. Кыраай дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы В. М. Тепелевич Саха Республикатын Президеныгэр сурукка Айааҥҥа диэри массыына суолун тутууга Саха сирин кыттыыта хотугу оройуоннары таһаҕаһынан хааччыйыыга улахан суолталаах ылыахтааҕын, Саха Республиката Охотскай муора биэрэгэр тахсыыта наадалааҕын айар.

Итинтэн көстөрүнэн, Хабаровскай кыраай уонна Айаан-Майа оройуонун дьаһалталара ити боппуруоһу кэмэлдьин быһаарарга сөбүлэһиллэр эбит. Онон суолу Уус-Майаттан, Юторенокттан Айааҥҥа диэри тутар өлүс чугас, өссө аҕара өртүгэр суол тутулла турара биһиэхэ улахан кэмэлдьиэх.

Биһиги Президеммит кулун тутар саҕатыгар уонна бүтүүтүгэр Корея Республикатыгар Сеулга Россия аатыттан экономическай бииргэ үлэлээһин докумуоннарын оҥорсо бара сылдьыталаата. Онно промышленность, энергетика, айылҕа ресурсаларын боппуруостара, газопровод трассатын ханан тутуохха сөбүн быһаарарга киэҥник кэпсэтиспиттэр. Урут Корея хаалтыылаах дойду эбит буолларына, билигин Япония кэнниттэн түргэнник сайдыбыт. Ол кистэлэҥэ Корея норуота улахан талааннааҕа, түмсүүлээҕэ, үлэни таптыыра, атын сайдыылаах дойдулары кытары сибээһи олохтуура, эргиэни киэҥник тэнитиитэ буолар. Биһиги, сахалар, кинилэртэн туохпут итэҕэһий, эмиэ үлэни таптыыр талааннаах дьоннордоохпут. Ол туһаан баран, биһиги сайдыыбытын Хотугу Муустаах муора уонна кини суолун төгүрүтэтэ улаханнык хааччахтыыр. Оттон Соҕуруулуу-Илиҥҥи Азия дойдулара Япония, Китай, Аляска, Корея, Канада, АХШ Саха сириттэн чугастар. Саха өйдөөхтөрө, чулуу дьонноро Лаамы муоратынан эргиэҥҥэ Азияҕа түннүгү тобулар, аартыгы аһар баҕа санааларын этэллэрэ, туруорсаллара.

Билигин Саха Республиката суверенитеты ылан атын дойдулары кытары сибээһэ, эргиэнэ кэҥээн иһэр кэмигэр ити боппуруоһу быһаарарбыт хайаан да наада. Массыына суола тутуллуннаҕына, кэлин өссө тимир суол тиийдэҕинэ, хотугу улуустарга таһаҕаһы тиэрдии боппуруоһа толору быһаарыллыан сөп. Билигин Кореяҕа газопровод трассатын тутуу быраҕыйыга оҥоһулла сылдьарынан, ол трасса иккис вариана Дьокуускайтан Айааҥҥа диэри оҥорууну үөрэтэн, лаҕан-суоттаан көрөргө этэбин. Ол тоҕото биллэр. Бастакытынан, трасса суола хас эмэ төгүл кылгас, онон оросккуота кыра. Иккиһинэн, Саха сирин таһа Нерюнгринан, Амур уобалаһынан, Хабаровскай кыраайынан Хотугу Кореяҕа тиийэрэ ыраах. Үсүһүнэн, Охотскай муораҕа Айааҥҥа газопровод тиийдэҕинэ, Кореяны, о. д. а. государстволары кытары быһаччы сибээстэһэргэ, эргиэргэ суол аһыллар. Төрдүһүнэн, газопроводу тутууга кореялары кыттыннарарбыт, оччотугар автомашина суолун таарыччы кэмэлдьэн түргэнник тутуохха сөп.

Республика таһымынан быһаарыллар боппуруоһу суруйбут диэн омнуолуу саныамаҥ, Саха сирэ сайдарын, кини дьонун олохторо тупсарын туһугар бары сүбэбитин холбуох, күүспүтүн түмүөх тустаахпыт. Лаамы биэрэгэр тахсыы—инники дьылҕабыт боппуруоһа.

Гаврил ЕФИМОВ,
сэрии, үлэ ветерана.

ТААЙ МИИТЭРЭЙТЭН САҔАЛААН...

Олус истиҥник саныыр таайдарым туһунан кэпсиэхпин баҕарабын. Кинилэртэн ордук чугастык билсибит таайым Сивцев Дмитрий Васильевич сырдык кэриэһигэр бу кыракый ахтыыбын анныыбын.

Кини 1928 с. Мэлдьэхси нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Оччотооҕу тыйыннаах-түгэммэт олох кыһалҕатын эһиэнэхааныы билэн улааппыта. Өссө ийэлэрэ Татыйыана интернакка повардаан, балтыныын Таалыбалыын илиитэх салайан киһи-хара буолбуттара. Онтон аҕа дойдуну атыйахтаах уу курдук аймаабыт сэрии сыллара бүрүүкээбитэ. Аҕалара Баһылай бастакы хомуурга ыҥырыллан, сотору өлбүтүн туһунан биллэрии кэлбитэ. Ийэлэрэ сэрии отдообото ааттыран, хоту көһөрүллүүгэ барбатахтара. Инньэ гынан, Чурапчытааҕы педагогическай училищеҕа үөрэнэ киирэн хаалар. Училищены бүтэрэн баран, Кытаанахтан төрүттээх Ермолаева Елена Ивановнаны, сиэстэрэнэн үлэлии сылдьар кыыһы, кэргэн ылар. Элэр ыаллар Хайахсыкка үлэлии тахсаллар. 1957 сыл бастакы оҕолоро Василий төрүүр. Оччоттон-бачааҥҥа диэри учуутал тийбэккэ, ханна-ханна түгэммэтэхтэрэй? Тиһэҕэр дьэ 1959 сыл олохтоох сирдэригэр—аҕаларын дойдутугар Мугудайга кэлэллэр. 1960 сыл иккис уоллара Виталий күн сирдыгын көрөр. Кэлин өссө икки уол оҕолоноллор.

Таайым Миитэрэй олохтоох оскуолаҕа күнүһүн сахатылын биэрэрэ, киэһэтин тустаах үлэтин таһынан партийнай тэрилтэ секретара буолан полит-үөрэҕи илээн саҕалаан ыытара. Хайа икки ардыгар үөрэнээччилэрин тэтэрээттэрин бэрэбиэркэлии охсон, оҕуоха бириэмэ булан бэлэмнэнэрин сөҕүөххэ эрэ сөп. Аны хаһыат, сурунаал туһунан этэ да барыллыбат; ону барытын сигэн ааҕан, ааҕалааҕын аныынан тардары эбэтэр кырыйан ылан тиһэр папкатыгар кыбытара. Туох эмэ интэриэһинэй тахсыбытын «Маны аахпытыҥ дуо? Аах» диэн хайаан да биэрэрэ. Хаһыат биир эмэ нүөмэрэ кэлбэтэҕинэ, ирдэһэн тэйэрэ. Таайым, хор, оннук кумааҕытыгар бэрээдэктээҕэ, оҕолоруттан эмиэ оннугу ирдиирэ. Саҥа тахсыбыт кинигэлэри биирин да көтүппэккэ бычыкалаан хомнаһыгар атыылаһан иһэрэ.

Сүр эйэҕэһэ, кэтэстиннэҕэ, нэрдээбэ-нардааҕа. Миигин куруук, кыыс оҕото суох буолан дуу, «Оо, кыыспыт кэллэ» диэн үөрэ-көтө көрсөрө. Пенсияҕа тахсан баран, оҕолорун үөрэттэрээри Дьокуускайга көспүттэрэ. Улахан уол Василий СГУ педагогическай факультетын физкультурнай салаатын, аҕатын аатын ылбыт кыра уол Миитэрэй инженернэй-техническэй факультетын ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбиттэрэ. Виталий, Валера орто анал үөрэхтээхтэр. Куоракка киирэн да баран тапталлар дьарыгын быраҕыаҕа: бүгүн төһө кыраадыс буолбутун былырыын бачаҕа таһымын кытта тэҥнээн бэлиэтэнэрэ. Аны биир дьиктитэ баара: кинилэх хайан кэлэн барбыттарын суруйан иһэр үгэстээҕэ. Итиннэри барытын кэлин ааҕан көрдөххө, сүрдээх интэриэһинэй эбит, киһи туһанара элбэх, билбэтэххин билэҕин. Хаһыатын, сурунаалын мэлдьи атыылаһара, кинигэтин да умнубата. Куруук дьон-сэргэ ортотугар сылдьан сүбэлиирэ-амалыыра, кинилэртэн эмиэ оннук сыһыаны эрэйэрэ. Быһата, билии-көрүү муҥнуунар эргийэр киһимит, туллар түтаахпыт этэ.

Атын таайдарым Сокольников Д. Д., Собакин Н. Ф. 1941 сыл Мэлдьэхси нэһилиэгин Үрэх Күөдүл тула сыттар «Кыһыл сес» колхоһуттан иккиэн кыһҥҥа барбыттара. Онтон тыыннаах эргиллэн кэлэн иһэн Нам улууһугар хаалан кэргэн ылан олохсуйбуттара. Бу өртүнэн Нам дьоно-сэргэтэ көһүүттэн эстэн-быстан иһэр чурапчыларга сүрэхтэрин аһан, сылаас-сымнаҕас илиилэрин уунан олохсуйалларыгар, оннулорын булалларыгар үгүс үтүөнү оҥорбуттара. Элбэх биһиги биир дойдулаахтарбыт Нам иллиы сиһыыларын, быйаҥнаах холоруун сөбүлээн иккис дойду оҥостон олорбуттара быданнаата.

Нам Таайа (иккиэн Миитэрэйдэр буолан итинник араары ааттааччыбын) өр кэмҥэ Нам оройуонун культураҕа отделын сэбиэдиссэйинэн, биир таайым Ньукуус Маймаҕа учаастагар салайар үлэҕэ сылдьан нар бэйэлэрин дьонноро олохсуйалларыгар үгүс сыралары-харалары биэрэн, элбэх тутууну ыытан тахсыылаахтык үлэлээбиттэрэ. Тыыннаах эрдэхтэринэ миигин, оҕо киһини, кытта куруук күннээҕи быһыыны-майгыны күө-дьаа кэпсэтэллэрэ. Нам Таайа ханна туох интэриэһинэй тахсыбытын кырыйан ылан тиһэр үгэстээҕэ. Хомойуох иһин, хоту көһөрүллүү мардарын көхсүлэригэр сүксэн, онно сылдьан тоҥмуттара-хаппыттара таайан, үйэлэрин агарын эрэ туолаат утуу-субуу сыл эрэ быысаһан таайдарым биһиги кэккэбититтэр суохтар. Өрөгөйдөөх Кыайыы 50 сылын өр да күүттүлэр этэ... 1990 сыл Нам сиригэр Ньукуус 60 сааһын бэлиэтиир үөрүүлээх үбүлүөйүгэр тиһэх көрсүһүүбүт эбит. Өйдүү-санаа сылдьар гына хаартыскаҕа түспүт мээхэ баар. Кинилэр олорботох олохторун, сырдык, ыраас ыра санааларын оҕолоро, сиэннэрэ салҕаан, аҕаларын кэриэһин толорон айымньылаахтык үлэлииллэр-хамсыыллар.

Оттон биһиги бары саамай ытыктыыр таайбыт, Миитэрэй убайа Сокольников Т. Д., 78 саастаах ытык кырдьаҕас, Дириҥҥэ олорор. Төрөппүт эмиэ көһөрүллүүгэ сылдьыбыта, сиэн-хойдутун, алааһын ахтан кэлэн эргиниигэ уһунук үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Таайбын улууска олох бары араас өрүттэрин хабан туруорсан суруйар биир бастыҥ общественнай корреспондент быһыытынан билбэт киһи, буһа, суоҕа буолуо.

Түмүктээн эттэххэ, мин бу оҥу-маны суруйан бооччойорум, идэбинэн тиһэрим да барыта кинилэртэн силбээстэх, айдарыылаах эбиппин. Ол иһин төрүт-уус дьон ычата буоларбыттан үөрэбин, киэн туттабын. Оо, күкдү дьоҥум, тоҕо билигин мин тасыар суоххутуй? Эһиги сүбэҕитин-амаҕытын мэлдьи суохтуубун. Хаһан да, ханна да сыыттарбын Эһиги ааккытын үрдүктүк тутуом, кэнэҕэски кэнчээри ыччаттарбар кэпсэл оҥостуом.

Октябрина СИВЦЕВА.

ЫҤЫРЫЫ СУРУК

Биһиги, Дириҥ орто оскуолатын 1975 сыллааҕы выпускниктара, оскуолабыт 1995—1996 сс. үөрэх дьылыгар төрүттэммитэ 75 сылын туоларынан уонна саҥа таас корпус үлэҕэ киирэринэн сибээстээн, дьоһун кэмэ оҥоруохпутун баҕарабыт.

Выпускниктар ааттыттан 2 мөлүйүөн солкуобай харчынан көмөлөһөн туран, оскуола бары сылларындааҕы выпускниктарын уонна киниэхэ араас кэмнэргэ үөрэммит, үлэлээбит дьону биһиги бу көҕүлээһиммитин өйүүргүтүгэр ыҥырабыт.

Харчыны киллэрии реквизиттэрэ: Дириҥская средняя школа, спецсчет 000142368, МФО 287276, корр. счет 700161322, филиал РИКБ «Сахакредитбанк» с. Чурапча, «Фонд выпускников Дириҥской школы».

Билсиһэр телефоннар: 26-141, 26-227.

XIX-с выпуск.

БИЛЛЭРИИ

«Сир» акционернай баан балаҕан ыйын 12 күнүттэн бырыһыана маннык:

—3 ыйга—сыллааҕыта 84 бырыһыан.

Эрдэ уҥуллубут ууруулар бырыһыаннара оннунан хаалар.

Маны тэҥэ Саха сиригэр уонна Россия араас куораттарыгар эһиги платежнай поручениеларгытын суһаллык көһөрүөххүтүн сөп. 30 мөл. солкуобай суумаҕа диэри баан ылыыта—300 тыһ. солкуобай, онтон үөһэ 1 бырыһыан.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл., улуустааҕы почта дьиэтэ. Тел. 21-567.

«Сир» АБ корпуна.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Тимир бүрүөһүннээх, 8 миэстэлээх ГАЗ-69 автомашинаны. 26-373 (Дириҥ бөһ.) телефоҥҥа билсиҥ.

x x x

Муҥханы.

Бэйэбит матырыйаалгытынан саҥа тэтик муҥханы оҥоруурга сакаас ылабын.

Тел. 21-324.

x x x

Биэс секциялаах, телевизор туруор тумбалаах «Туймаада» стенканы уонна атаҕынан иистэнэр массыынаны. Сыаналара—кэпсэтиинэ. Үлэ кэмигэр 21-373, үлэ чааһын кэнниттэн 21-004 телефоннарга билсиҥ.

x x x

Саҥа «Иж-Юпитер-5» мотоциклы. Сыаната—кэпсэтиинэ. Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Октябрьскай ул. 59 №-рэ. Тел. 21-497.

x x x

Оҕолоох ыыаҕы. Тел. 21-267

ЧЭЙ СУОЛТАТА

Ийэлэрэ аһык-үөлүн бэлэмнээн баран: «Чэйдээтибит!» диэн остуолга ыҥырар. Оңуоха кыыһа сүүрэн кэлэн:

—Маама, тоҕо эн наар чэйдээтибит да чэйдээтибит диигин, биһиги чэй эрэ иһэппит ээ, арыы, саахар, кэмпиэт эмиэ сиибит дии!—диир.

ДЬҮҺҮН КУБУЛУЙБУТ

Ыһахтара кутас-эриэн, ону түөрт саастаах Алеша көрөн: «Маама, Эриэнчик кырааската баран хаалбыт!..» —диэн эймэнэр.

ЗЕБРА ТУҺУНАН

Оҕолор ийэлэринээн соҕуруу зоопаркаҕа күүлэйдии сылдьаллар. Зебраны көрөн уол этэр: «Маама, тельняшкалаах ат сылдьар».

Хомуйда Октябрина СИВЦЕВА.

Үлэ, тыыл ветерана, Соловьев нэһилиэгин олохтооҕо

ПЕТРОВ Петр Егорович

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кэргэннигэр, кыыһыгар, күтүөтүгэр, сиэннэригэр, аймахтарыгар Соловьев нэһилиэгин дьаһалтата, кырдьаҕастарын сэбиэтэ.

СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, улуус бочуоттаах гражданина, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо

ЛАЗАРЕВ Дмитрий Петрович

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Оҕолоругар, чугас дьонугар, аймахтарыгар Соловьев нэһилиэгин дьаһалтата.

МҮЧҮКТЭР

Олоххо киһи сонньуйар да, кэлэйэр да түбэлтэлэрэ аҕыйаҕа суох. Олор үксүгэр туһааннаахха «сылааһыгар» эбытайдааҕын иһин, аатыгын кэнниэ санаатахха быардын тарбыы күллэрбэтэҕинэ, сип-биир кыраттык мүчүк гыннарар. Онон мүчүктэр.

x x x

Дьоҕүөрэптэр телефоннара түүн ортото тырылыы түстэ. Дьиэлээх хаһаайын бэркэ баҕарбакка гына-гына туран истибитэ: «Алло! Переговорнай дуо?»—диэтэ биир сөҥ куолостаах киһи. «Суох, квартира»,—хардарда Көстөкүүн уонна туруупкатын өргүүй ууран оронун диэки талырдаата. Телефоннар нүөмэрдэрэ маарыннаһар буоланнар, итинник үгүстүк эрийээччилэр.

Саҥардыы нуһарыйаах курдук гынан истэҕинэ, телефон эмиэ өрө кыырда. Истимэхтин түһэн баран, Көстөкүүн, санаата батарбакка, сылаас суорҕанын арыйда. Биир маарыҥҥы сөҥ куолаһа хат: «Переговорнай дуо?» диэн көөҕүнээтэ. «Суох, переговорнай нүөмэрэ 21-рэ суох, 07 ээ, онно эрий»,—диэрин кытта анараатыта: «Оччоҕо туруупкаҕын тоҕо ыла турааҕын?!»—диэн бардьыгынаата, ситэри өссө «аатаппаах» тыллары субуйутта. Көмөлөһөөрү эбиранаҕа итн.

x x x

Оскуолаҕа үөрэнээччилэр «а» уонна «б» буукубаны хатылаабыттар. «Бу хайа буукубаный?»—диэн учуутал Бүөккэттэн ыйытар. Уол нэҕэс-куоҕас гынан, кэтэҕин тарбанан баран: «А» быкыба буолбатаҕына, «б» быкыба буолуо»,—диэн бэрт эрэллээхтик эппиэттээбит.

x x x

Саҥа дьиэҕэ киирии малааһына. Дьон үөрэн-көтөн күйгүөрэллэр. Тимофей Ильичэ, дьиэлээхтэр тарбаҕыннан да таарыйыллыбат таай киһилэригэр, тыл биэрэллэр. Түмэппий остуол баһын диэки маныллаах миэстэтиттэн мадастан туран алгыс этэр уонна остуол аҕсын ыллыыр бии ааттырбыт «Куобах, куобах барахсаны» бэйэтигэр букатын дьүөрэтэ суох нарын куолаһынан эһээрийчи тардар. Тоһу көтөхтөрбүтүн кэннэ тамада: «Дьэ, доҕоттоор, бэртээхэй алгыс тыл уонна ыт туһунан наһаа үчүгэй ырыа туһугар»,—диэн субурутаат, бакаалын күөрэччи көтөҕөр.

x x x

Смлгыһыт Сэмэн, управляющайя үүйэ-хаайа тутан, аҕыйах ыйдаах трактористар курстарыгар үөрэннэ. Биэрбит трактордарыгар аан бастаан олорон хонтуора таһыгар ньырылатан кэллэ.

Ууы-утары уот остоолбото бу дьирайан турар. Сэмэн тракторын хайа диэки салайа охсуон булбата—наар аҕар өртө олбуор, атын өртүгэр трактора туох иһин барбат, булумахтаныан икки ардыгар остоолбо субу барыйан кэллэ—айыкка!

Хараҕын аспыта трактор таһыгар киһи бөҕө үөмэхтэспит. Сэмэн тыыннаах хаалбытын дьэ өйдөөтө. Кабинатыттан тахсан дьон сирэйин-хараҕын таба көрбөккө эрэ муннун анныгар: «Үөрэнпиттэрэ итн баар»,—диэн буугунаата.

М. МИХАЙЛОВА.

Редактор э. т. С. Р. ДАНИЛОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массовой информации.

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». с. Чурапча, ул. Карла Маркса. 26 «а» Подписано в печать 15.09.17 ч. (гр. 18.00).

ЗАКАЗ № 110 Тираж—3020.